

**ЛУГАНСКАТА КОНВЕНЦИЯ ЗА ЮРИСДИКЦИЯ
И ИЗПЪЛНЕНИЕ НА РЕШЕНИЯТА
ПО ГРАЖДАНСКИ И ТЪРГОВСКИ ДЕЛА –
ЗАДЪЛЖЕНИЯ НА БЪЛГАРИЯ**

д-р Цветана Каменова
професор по Международно частно право
в Юридическия факултет на Пловдивския университет
„Паисий Хилендарски“

Въпросите на международния граждански процес са изключително обстойно изследвани в западноевропейските страни след създаването на Брюкселската конвенция през 1968 г. и на Луганската конвенция през 1988 г. — на тях са посветени десетки монографии, ежегодно се публикуват изследвания на съдебната практика по приложението на тези конвенции.

I. УВОД

Проблемът за юрисдикцията и изпълнението на решенията по граждански и търговски дела е изключително важен за функционирането на Европейския съюз.

Ако вътрешният пазар трябва да функционира по съгласуван начин в Общността, несъмнено са необходими мерки за осигуряване на „свободното движение“ на съдебните решения по граждански и търговски дела, така че те да могат да бъдат приведени в изпълнение бързо и ефикасно веднага след постановяването им. Ето защо през 1968 г. държавите-членки на Европейския съюз подписаха Брюкселската конвенция за юрисдикцията и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела.

Двадесет години след приемането на Брюкселската конвенция бе сключена подобна конвенция, наричана „паралелна кон-

венция“ между държавите-членки на Общността и страните от Европейската асоциация за свободна търговия — това е Конвенцията от Лугано от 25 ноември 1988 г., така че принципите за подсъдността, признаването и изпълнението на съдебните решения по граждански и търговски дела сега да са общи за петнадесетте държави-членки на Европейския съюз и още четири държави: Швейцария, Исландия, Лихтенщайн и Норвегия.

В изданието от Комисията на Европейската общност през месец май 1995 г. Документ — „Подготовка на асоциираните страни от Централна и Източна Европа за интеграция във вътрешния пазар на Европейския съюз“, се съдържа описание на основните принципи на Конвенцията.

Тези принципи на Брюкселската конвенция са идентични със закрепените в Луганската конвенция.

Брюкселската конвенция от 1968 г. за юрисдикцията и за изпълнението на съдебните решения по граждански и търговски дела установява правилата за подсъдност по граждански и търговски дела. Тя осигурява признаване на решенията на съдилищата в страните-членки в рамките на цялата Общност и установява механизъм, който да подпомогне изпълнението на решенията, постановени в една от договорящите държави, на територията на друга договоряща се държава.

Приложното поле на Конвенцията е ограничено до гражданските и търговските дела, като специално се посочва, че тя не се разпростира по отношение на данъчни, митнически или административни дела, нито по отношение на семейни дела, социално осигуряване, несъстоятелност или арбитраж.

Основното правило на подсъдността е, че ответникът, независимо от неговата националност, ще бъде призован от съда на договорящата страна, в която е неговото местожителство. Конвенцията съдържа също така специални правила за подсъдността, с които се разрешава на съдилищата на други договорящи страни да имат юрисдикция по въпроси, свързани със сключването на договори, тяхното изпълнение, непозволено увреждане, управление на имущество, застраховки и потребление. За определени дела конкретни съдилища имат изключителна юрисдикция, която не се определя от местожителството. Такива са, например, случаите на

спорове за недвижими имоти и за действителността на записите в публичните регистри.

Конвенцията съдържа правила за случаите, когато едно и също дело или свързани дела са заведени в две от договарящите страни. Целта на тези правила е да се осигури продължаването на делото в тези случаи в съдилищата само на една от договарящите страни.

Конвенцията изисква съдебните решения да бъдат признавани без специална процедура. Има само някои случаи, при които може да се откаже признаване, но на практика рядко се отказва признаване и изпълнение на съдебни решения.

Конвенцията установява специфична система за изпълнението на съдебните решения — тя посочва към кого да се отправят молбите за изпълнение, както и системата за обжалване. Самата по себе си процедурата по искане на изпълнение се регламентира от правото на договарящата страна, в която се иска изпълнението.

Брюкселската конвенция доказва, че е важна за осигуряване на основна правна среда, в която да се развива търговията. Това е конвенция, сключена в рамките на Европейския съюз (основана на чл. 220 от Римския договор) и от всички страни-членки се иска да я ратифицират, като условие за приемане в Европейския съюз е страните, стремящи се към членство, да приемат установената с конвенциите за членство система.

II. ЗАЩО Е НЕОБХОДИМО РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ ДА СЕ ПРИСЪЕДИНИ КЪМ КОНВЕНЦИЯТА ОТ ЛУГАНО?

За присъединяването на асоциираните държави от Централна и Източна Европа към Луганската конвенция е взето политическо решение през декември 1997 г. на срещата на министрите, отговарящи за правосъдието и вътрешните работи от 15-те държави-членки на ЕС и съответните министри от асоциираните държави. На това съвещание обсъждането е било съсредоточено върху сътрудничеството по гражданскоправни и наказателноправни въпроси. Сред обсъжданите въпроси на гражданското право е бил включен и въпросът за участието на асоциираните държави от

Централна и Източна Европа в Луганската конвенция за юрисдикция и изпълнение на решенията по граждански и търговски дела¹.

На това съвещание е взето политическо решение и е отправена препоръка към асоциираните държави за привеждане на гражданскопроцесуалното им законодателство в съответствие с Луганската конвенция, както и за ратифицирането ѝ от държавите от Централна и Източна Европа.

Именно поради това, при оценката на възможностите да се поемат задълженията, произтичащи от членството в Европейския съюз, която Комисията направи в края на 1998 г. на отделните асоциирани държави, в раздела „Съдебно сътрудничество“ се подчертава следното:

За Естония: Направен е значителен прогрес в подготовката на съдебната власт за присъединяване към Европейския съюз в сектора „Правосъдие и вътрешни работи“. Естония е ратифицирала четири Хагски конвенции (за събиране на доказателства в чужбина, за връчване на документи по граждански и търговски дела, за достъпа до правосъдие, за издръжка) и ще кандидатства за членство в Луганската конвенция;

За Чехия: В доклада на Комисията се подчертава, че Чехия е осигурила необходимата подкрепа от договаряща държава за присъединяването ѝ към конвенцията от Лугано от 1988 г., като е ратифицирала и две Хагски конвенции — за събиране на доказателства в чужбина и за издръжка;

За Полша: В преценката за раздела „Съдебно сътрудничество“ се казва, че Полша е в процес на ратифициране на Луганската конвенция и е направила необходимите изменения във вътрешното си законодателство;

За Литва: „Планира присъединяването си към Конвенцията от Лугано“.

В доклада за България се констатира, че страната ни все още не е в състояние да поеме задълженията, свързани с членството, в областта на съдебното сътрудничество.

Това са причините, поради които се налага бърза преценка за необходимите изменения на разпоредбите относно международния граждански процес в българското международно частно право.

III. ПАРАЛЕЛНО УЧАСТИЕ НА БЪЛГАРИЯ В ЛУГАНСКАТА КОНВЕНЦИЯ И В ХАГСКИТЕ КОНВЕНЦИИ ЗА СЪДЕБНО СЪТРУДНИЧЕСТВО

Присъединяването на Република България към Луганската конвенция не изключва дейността по ратифицирането на Хагските конвенции в областта на правното сътрудничество. Ратифицирането им ще обвърже страната ни с по-голям кръг от държави, тъй като в Хагската конференция по международно частно право участват държави от всички континенти, между които са САЩ, Канада, Япония, Австралия, както и редица държави от Латинска Америка. Ако допреди година нератифицирането на Хагските конвенции от нашата страна не можеше да има каквито и да било последици в международен план, а само свидетелстваше за международната изолация на държавата ни, то днес ситуацията вече не е същата. Не е същата поради най-новото развитие в рамките на самия Европейския съюз и поради решението на Съвета на Европейския съюз държавите-членки да ратифицират Хагските конвенции в областта на правното сътрудничество, с което да гарантират прилагането на еднакви принципи във взаимоотношенията си с „трети държави“ — а това са държавите-участнички в Хагските конвенции. Като илюстрация на казаното ще посоча само факта, че към 1 януари 1999 г. към Конвенцията за събиране на доказателства в чужбина по граждански или търговски дела са се присъединили 46 държави, докато ратифицирането на Луганската конвенция ще ни обвърже с 19 държави: с 15-те държави-членки на Европейския съюз и със Швейцария, Исландия, Лихтенщайн и Норвегия.

IV. ЛУГАНСКАТА КОНВЕНЦИЯ — СЪЗДАВАНЕ, ЦЕЛИ, СЪДЪРЖАНИЕ, ТЪЛКУВАНЕ

1. Луганската конвенция — създаване, цели

Луганската конвенция, наред с Брюкселската конвенция, е крайъгълен камък на новото европейско право в областта на гражданския процес.

Първоначално предложение за създаване на такава конвенция е направено от правителството на Швеция през 1973 г. Когато са водени обсъжданията по повод на присъединяването на Дания, Ирландия и Обединеното Кралство към Брюкселската конвенция, шведското правителство е посочило своя интерес от създаване на договорни връзки между държавите-членки на Общността с цел да бъде облекчено признаването и изпълнението на решения по граждански и търговски дела. Тази инициатива на шведското правителство е била поета от Швейцария през 1981 г. Впоследствие (през 1985 г.) е била създадена работна група, която да се занимае с въпроса как да се разпростира действието на Брюкселската конвенция по отношение на държавите-членки на Европейската асоциация за свободна търговия. Констатирано е било, че у държавите от ЕФТА е налице интерес да се създаде конвенция, паралелна на Брюкселската конвенция. В рамките на работна група от правителствени експерти и представители на Комисията на Европейската общност работата по изготвяне на паралелна на Брюкселската конвенция е продължила две години.

През 1988 г. е свикана дипломатическа конференция в Лугано, на която е приет текстът на т. нар. „паралелна конвенция на Брюкселската конвенция“. На самата дипломатическа конференция е бил постигнат пълен консенсус — както по отношение на текстовете на Конвенцията, така и по отношение на протоколите, които са съставна част от Конвенцията, и на трите декларации.

2. Съдържание на Луганската конвенция

Съществува пълна идентичност на структурата на Брюкселската конвенция и на Луганската конвенция. Двете конвенции се основават на идентични основни принципи, които в обяснителния доклад към Луганската конвенция се обобщават по следния начин:

Първи принцип:

Обхватът на двете конвенции се свежда до граждански и търговски дела, свързани със собствеността. Двете конвенции имат идентичен чл. 1².

Втори принцип:

И двете конвенции попадат в категорията на т. нар. двойни договори, “double treaties” — т. е., те съдържат норми за пряка

юрисдикция. Тези норми са приложими в държавата, в която е започнало първоначално разглеждането на делото и служат, за да определят кой съд има юрисдикция по делото, докато „обикновените“ договори съдържат само норми за непряка юрисдикция, които се прилагат едва когато се стигне до етапа на признаване и изпълнение на решението.

Трети принцип:

Нормите за юрисдикция се привързват към местожителството на ответника. Исковете срещу лица, които имат местожителството си в една договаряща държава, трябва да се предявят пред съдилищата на тази държава, освен ако Конвенцията не разпорежда друго. При никакви обстоятелства правилата за екзорбитантна юрисдикция не могат да бъдат изтъквани като аргумент.

В случаите, когато ответникът няма местожителство на територията на договаряща държава, подсъдността продължава да се определя във всяка държава по правото на тази държава. Нещо повече — лицата, които имат местожителство на територията на договаряща държава могат, независимо от своето гражданство, да се ползват от нормите относно юрисдикцията, прилагани в тази държава, включително и нормите на екзорбитантната юрисдикция (чл. 4) по същия начин като гражданите на тази държава.

Четвърти принцип:

Както Луганската, така и Брюкселската конвенция съдържат точни и подробни норми за юрисдикция, уточняващи случаите, в които лице с местожителство в една договаряща държава може да бъде съдено в съдилищата на друга договаряща се държава.

В това отношение *структурата* на двете конвенции е еднаква, като тези норми се съдържат в следните раздели:

а) Допълнителни норми за юрисдикция

Глава II, Раздел 2 (чл. 5 и 6) съдържа допълнителни правила за юрисдикция, посочвайки съдилищата, които не са споменати в чл. 2.

Нормите в този раздел са специални, защото, най-общо, и двете конвенции пряко уточняват кой съд има юрисдикция.

Както ще се види по-долу, има определени различия между Брюкселската конвенция и Луганската конвенция с оглед на нормите, включени в този раздел.

б) Императивни норми

И двете конвенции съдържат императивни норми по въпроси на юрисдикцията в областта на застраховането (Раздел 3) и на потребителските договори (Раздел 4), чиято основна цел е да защитят по-слабата по договора страна.

Нормите са императивни, защото страните нямат право да се отклоняват от тях преди да е възникнал спор. Тези раздели са еднакви в двете конвенции.

в) Изключителна юрисдикция

И двете конвенции съдържат норми относно изключителната юрисдикция (Раздел 5, чл. 16):

(1) в някои случаи исковете трябва да бъдат предявявани пред съдилищата на определена държава: вещни искове, търговски марки и др.;

(2) на страните не се разрешава да се отклоняват от юрисдикцията на компетентните съдилища;

(3) съдът на държава, различна от държавата, чиито съдилища имат изключителна юрисдикция, трябва да обяви с определение, че няма юрисдикция — чл. 19;

(4) нарушаването на правилата е основание да се откаже признаване и изпълнение — чл. 28 и 34;

(5) правилата се прилагат независимо от това дали ответникът има местожителство в договаряща държава.

Единствената разлика между двете конвенции се отнася до наемните отношения и недвижимата собственост.

г) Пророгация на юрисдикцията

Двете конвенции съдържат разпоредби относно пророгацията на юрисдикцията чрез споразумение или мълчаливо — чл. 17 и 18. Конвенциите се различават в случай, визиран в чл. 17 — пророгация по споразумение, но не в случая на чл. 18.

д) Lis pendens и сходни искове

И двете конвенции съдържат разпоредби за случаите на lis pendens — чл. 21, и сходни искове — чл. 22, чиято цел е да се избегнат противоречиви решения.

Пети принцип:

Правата на ответника трябва да бъдат уважавани в държавата на произхода.

И двете конвенции предвиждат в първата алинея на чл. 20, чиято важност трябва да бъде подчертана, че ако ответникът does not enter an appearance, съдът трябва да декларира, че няма юрисдикция, освен ако неговата юрисдикция не се извлича от разпоредбите на Конвенцията. Втората и третата алинея на чл. 20 третираат проблема за съобщаване на правните документи на ответника, като делото трябва да бъде отлагано до тогава, докато не се разбере ясно, че ответникът е имал достатъчно време след получаването на документа, с който се започва процесът — исковата молба, за да може да организира своята защита.

Шести принцип:

Основанията за отказване на признаване и изпълнение са ограничени. Според ал. 1 от чл. 26 на двете конвенции постановените решения в една от договарящите държави трябва да се признават в другите договарящи държави без да се изисква спазването на специална процедура. С други думи, решенията се признават автоматично, конвенциите установяват презумпцията в полза на признаването и единствените основания за отказ са посочените в чл. 27 и 28.

Има две условия, които подобни договори обикновено съдържат, но които не са включени в тези две конвенции:

За да е налице признаване не се изисква чуждестранното решение да е придобило сила на пресъдено нещо, и юрисдикцията на съда в държавата по произхода не се проверява от съда на държавата, в която се търси изпълнение на решението. В това отношение има някои различия между двете конвенции по отношение на чл. 28.

Седми принцип:

Процедурата по изпълнение на решението е уеднаквена и опростена.

Уеднаквено е изискването тази процедура да започва във всяка договаряща държава с представяне на заявление за това.

Опростена е, що се отнася до процедурата по обжалване.

Осми принцип:

Конвенциите уреждат отношения с други международни конвенции. По този въпрос има различия между Брюкселската конвенция и Луганската конвенция.

Девети принцип:

Предприети са мерки, за да се гарантира еднаквото тълкуване на двете конвенции.

Тълкуването на Брюкселската конвенция е предоставено на Съда на Европейската общност с Люксембургския протокол от 1971 г. Тълкуването на Луганската конвенция се урежда от Протокол № 2 към Конвенцията, който ще бъде разгледан по-долу.

Въпреки че структурата на двете конвенции е идентична и те съдържат голям брой съпоставими разпоредби, те са отделни международни договори. Прилагането на двете конвенции се урежда от чл. 54В от Луганската конвенция.

Философията на този текст се свежда до следното:

Според ал. 1 Брюкселската конвенция продължава да се прилага за отношения между държавите-членки на Европейската общност. Тя се прилага, по-специално, когато:

(1) едно лице с местожителство в една от държавите-членки, независимо какво е неговото гражданство, е призовано да се яви пред съдилищата на друга от държавите-членки. Гражданството и местожителството на ищеца нямат значение;

(2) постановено е решение в държава-членка на Европейската общност и трябва да бъде признато и изпълнено в друга държава-членка;

(3) Брюкселската конвенция се прилага също така и в случаите, когато едно лице, имащо местожителство в която и да е държава извън държавите-членки на Европейския съюз и извън територията на държавите-членки на Луганската конвенция (напр. в САЩ) е призовано да се яви пред съд на държава, членуваща в Европейския съюз — чл. 4 от Брюкселската конвенция.

Във всеки от тези три случая Съдът на Европейския съюз има юрисдикция съгласно Протокола от 1971 г. относно проблемите, които могат да възникнат във връзка с тълкуването на Брюкселската конвенция.

Съобразно с ал. 2 на чл. 54В съдилищата на държавите-членки на Европейската общност трябва да прилагат Луганската конвенция:

(1) по отношение на подсъдността — ако ответникът има местожителство на територията на договаряща държава, която не

е членка на Европейския съюз или ако чл. 16 и чл. 17 от тази конвенция предоставят компетентност на съдилищата на такава договаряща държава;

(2) във връзка с висящ процес или съединени искове, предвидени в чл. 21 и 22 — ако делата са заведени в договаряща държава, която не е членка на Европейската общност и в договаряща държава, която е членка на Европейската общност;

(3) във връзка с признаването и изпълнението — ако държавата по произхода или държавата, към която е отправена молбата, не е държава-членка на Европейската общност.

Освен на основанията, предвидени в Раздел III на Конвенцията, признаването или допускането на изпълнение могат да бъдат отказани, ако основанието за подсъдност, според което е постановено съдебното решение, се различава от определеното с тази конвенция и се иска изпълнение срещу лице с местожителство в договаряща държава, която не е членка на Европейската общност, освен ако решението може да бъде по друг начин признато или изпълнено на основание на правна норма на държавата, до която е отправена молбата.

Приложно поле на Конвенцията (ratione loci)

Конвенцията се прилага във всички държави, които са я ратифицирали. Член 61, ал. 3 уточнява, че за първоначалното влизане в сила на Конвенцията е необходимо ратифицирането ѝ най-малко от една държава-членка на Европейския съюз и една държава от Европейската асоциация за свободна търговия.

Но Луганската конвенция по отношение на Брюкселската конвенция демонстрира едно своеобразие: тя е една открита конвенция. Третите държави, които не членуват нито в Европейския съюз, нито в Европейската икономическа зона, могат да се присъединят към Луганската конвенция. Тази възможност се извлича от чл. 60с и чл. 62. Член 60с предвижда, че страни по Луганската конвенция могат да бъдат държави, които са поканени да се присъединят в съответствие с чл. 62, ал. 1, буква "b". А съобразно този текст след влизането в сила на Луганската конвенция тя е открита за присъединяване вследствие искане, отправено от някоя от договарящите държави до държавата-депозитар. Депозитарят поканва съответната държава да се присъедини само ако, след

като е уведомил за съдържанието на съобщенията, които тази държава възнамерява да направи в съответствие с чл. 63, той е получил единодушното съгласие на подписалите и договарящите държави, посочени в чл. 60, букви "а" и "b", където се предвижда, че страни по Луганската конвенция могат да бъдат:

— държави, които към момента на откриване на тази конвенция за подписване са членки на Европейските общности или на Европейската асоциация за свободна търговия;

— държави, които станат членки на Европейските общности или на Европейската асоциация за свободна търговия след откриването на тази конвенция за подписване.

Ако една присъединяваща се държава желае да предостави данни за нуждите на Протокол № 1 относно някои въпроси на юрисдикцията, производството и изпълнението, за тази цел започват преговори. Швейцарският федерален съвет свиква конференция за водене на преговорите.

Конвенцията влиза в сила по отношение на присъединила се държава на първия ден от третия месец, следващ депозирането на нейния документ за присъединяване.

Според чл. 63 при депозирането на своя документ за присъединяване всяка присъединила се държава съобщава информацията, нужна за прилагането на чл.чл. 3, 32, 37, 40, 41 и 55 от тази конвенция и при нужда предоставя данните, определени по време на преговорите за целите на Протокол № 1.

Както подчертава френската авторка проф. Taillon, присъединяването на третите държави се подчинява на следните ограничителни условия: третата държава може да се присъедини към Луганската конвенция само по искане на една договаряща държава — държава-членка на Европейския съюз или на ЕФТА (тоест държава, която е депозирала своята ратификация, макар и Конвенцията все още да не е влязла в сила по отношение на нея). Това искане трябва да бъде адресирано към Швейцария, която е държава депозитар по Луганската конвенция. След това Швейцария ще трябва да събере необходимата информация от третата държава, по-специално — съобщенията, които се изискват от всяка присъединяваща се държава според чл. 63. Швейцария не би могла да покани трета държава да се присъедини към Луганската конвенция

преди да е съобщила тази информация и преди да е получила „единодушното съгласие на държавите, подписали Конвенцията, т. е. — на договарящите държави от Европейския съюз и ЕФТА“. Така, необходимо е да е получила съгласието на всички тези държави, които членуват в Европейския съюз и в ЕФТА, но, както се уточнява в Доклада към Конвенцията на Jopard-Moller в т. 90, съгласието на третите държави, които биха се присъединили към Конвенцията, не се изисква.

Независимо дали се отнася за бъдеща държава на Европейския съюз или на членуваща в ЕФТА, или за трета държава, всяко ново присъединяване трябва да се съобразява с предписанията на чл. 63, що се отнася до шестте посочени в него текста от Конвенцията. Нещо повече — както посочих по-горе, чл. 62, ал. 2 разпорежда, че ако една присъединяваща се държава би желала да внесе уточнения по смисъла на Протокол № 1, ще започнат преговори с тази цел. Става дума за протокол, който съответства на Протокола, присъединен към Брюкселската конвенция. Конференция за водене на преговори трябва да бъде свикана от швейцарското правителство. Редакцията на чл. 60, ал. 2 и на чл. 63 показва, че новите присъединявания не трябва да влекат след себе си изменения на самия текст на Луганската конвенция, а само евентуално на Протокол № 1. Механизмът е различен от механизма, предвиден в чл. 63 на Брюкселската конвенция, който допуска общо адаптиране на Конвенцията с цел последователните присъединявания на държавите-членки на Европейския съюз.

Най-сетне, чл. 62, ал. 4 сочи, че против присъединяването на една бъдеща държава-членка на Европейския съюз или на ЕФТА, или на трета държава към Луганската конвенция, могат да бъдат направени възражения в тримесечен срок от депозирането на акта за присъединяване от страна на договаряща държава. В този случай присъединяването няма да произведе действия в отношенията между присъединяващата се държава и договарящата държава, която е направила възражението. Тази възможност за възражение не влиза в противоречие с необходимостта от единодушно съгласие, която е закрепена в чл. 62, ал. 1, буква “b”.

Постоянният комитет на Луганската конвенция на своето заседание през юни 1994 г. информира, че Холандия е предложила

да бъде поканена Полша да се присъедини към Конвенцията. Швейцария е поканила Полша да представи информацията, предвидена съгласно чл. 62, буква "в" и чл. 63 от Конвенцията. Няма сведения в литературата дали е получен отговорът от Полша. Известно е обаче, че Полша предприе изменения в гражданскопроцесуалното си законодателство с оглед на присъединяването си към Луганската конвенция.

Приложно поле относно териториите на договарящите държави

Луганската конвенция не съдържа уточнения относно нейната приложимост на различни територии (европейски или извъневропейски) на договарящи държави, които ще бъдат или няма да бъдат подчинени на разпоредбите на Конвенцията.

Никъде в Конвенцията не се споменава за процедура относно декларации за приложение на Конвенцията. Но в обяснителния доклад към Конвенцията в точки 95 и 96 се говори за възможни декларации, разрешаващи на държавите да разширят обсега на приложение на Луганската конвенция по отношение на определени територии.

Точното определяне на териториите би трябвало да стане съобразно с общите норми на международното публично право. Още в Доклада към Конвенцията са включени някои индикации за това: относно Франция Луганската конвенция се прилага служебно и на териториите, които съобразно чл. 71 и следващите от Конституцията от 1958 г. са съставна част от Френската република. По същия начин в Испания Луганската конвенция ще се прилага служебно към всички испански територии. В Португалия Конвенцията ще се прилага служебно към архипелазите Асор и Мадейра, за разлика от Макао и Тимор, които не са съставна част от португалската територия.

В Доклада към Конвенцията се съдържат и някои указания за три държави, във връзка с които могат да възникнат трудности. Така например Дания си е запазила възможността да направи декларация относно приложението на Луганската конвенция към островите Ферое и Грьонланд, които са част от Кралство Дания, но се ползват с определена автономия във вътрешните си отношения. Относно Холандия трябва да се отбележи, че след конституцион-

ната реформа, която влезе в сила на 1 януари 1986 г., Холандското кралство се състои от три страни (Холандия, холандските Антили и Аруба). Докладът предвижда, че след като бъде направена декларация Конвенцията ще се прилага и за холандските Антили и Аруба. Що се отнася до Обединеното кралство, в Доклада се сочи, че Обединеното кралство е изготвило списък на неевропейските си територии, за които носи отговорност в международните отношения и е посочило тези, към които ще прилага Луганската конвенция.

Критерии за юрисдикция.

Общи норми за юрисдикция

Луганската конвенция е от категорията на т. нар. директни (или двойни) конвенции. Основната привръзка, която тя закрепва, е местожителството на лицето вместо гражданството му. Това означава, че не само граждани на една договаряща държава (или, по-точно казано — граждани, които също така имат местожителство си в една договаряща държава), но и лица с местожителство в една договаряща държава независимо от своето гражданство ще се ползват от нормите на Конвенцията.

При сключването на Брюкселската конвенция е проведена подробна дискусия относно тази норма и една от причините за нейното приемане, която е била изтъкната, е била, че използването на гражданството би довело до увеличено използване на нормите на ексorbitантна юрисдикция, а оттук — до проблеми при прилагането и изпълнението на постановените съдебни решения.

Общата норма за юрисдикция, съдържаща се в чл. 2 от Луганската конвенция, сочи: „Искове срещу лицата с местожителство в една договаряща държава се предявяват в съдилищата на тази държава независимо от тяхното гражданство. Лицата, които не са граждани на държавата, в която имат местожителство, се подчиняват на правилата за подсъдността, приложими към гражданите на тази държава.“ Ако ответникът няма местожителство в нито една от договарящите държави, тогава се прилагат националните норми за юрисдикция. Преди да се анализират последиците от възприемането на постоянното местожителство (домицилия), като привръзка трябва да бъдат направени някои

бележки относно ответниците, които нямат местожителство в нито една от договарящите държави.

Според чл. 4, ако ответникът няма местожителство в никоя от договарящите държави, компетентността на съдилищата на всяка договаряща държава се определя от законодателството на тази държава в съответствие с разпоредбите на чл. 16 от Конвенцията.

Всяко лице с местожителство в една договаряща държава, независимо от гражданството си, може да се възползва срещу такъв ответник от правилата за подсъдността, които са в сила там, и по-специално — посочените във втория параграф на чл. 3, по същия начин, както гражданите на тази държава.

Всички екзorbitантни национални норми преди приемането на Конвенцията се ограничаваха според това, че те бяха само национални норми и не бяха общопризнати или прилагани в която и да било друга държава. След влизането в сила на Луганската конвенция това вече не е така. Според Раздел трети, част I и II, всички решения, които попадат в приложното поле на Конвенцията, следва да бъдат признавани и изпълнявани. Тази норма е безусловна с няколко изключения, които засягат лицата с местожителство в една договаряща държава и решения, противоречащи на общественения ред на държавата, в която трябва да бъдат изпълнени. Последиците от тази норма не могат да бъдат преувеличавани.

Поради тази причина, и дори преди да влезе в сила Брюкселската конвенция, съдържаща идентична разпоредба, бяха наблюдавани, по думите на американския автор Наделман, „международни протести срещу този безпринципен шовинизъм“. Като резултат от тези протести на извънредна сесия, свикана от Хагската конференция по международно частно право, бе добавен Протокол към Конвенцията за признаване и изпълнение на съдебни решения. Този протокол сочи, че страните, участващи в Хагската конвенция, се задължават да не признават определени решения, а именно — решенията, по които съдът е основал своята юрисдикция на екзorbitантни норми. Този протокол бе ясно насочен срещу Брюкселската конвенция. В резултат на това към нея бе добавен чл. 59, който дава възможност на договарящите държави да сключват с

трети държави споразумения, въз основа на които да не признават и да не изпълняват съдебни решения с екзорбитантно естество.

Въпреки че чл. 59 има определено смекчаващо действие по отношение на правилата на чл. 4, той не изключва напълно прилагането на екзорбитантни правила за юрисдикция. Това е така, защото такова международно съглашение може да не бъде сключено за случаи, по които съдът е решил, че има юрисдикция поради това, че ответникът има собственост в същата държава, ако искът е предявен за установяване на вещни права върху тази собственост или е свързан с друг въпрос, отнасящ се до собственост. Като се има предвид фактът, че тези са най-често срещаните случаи, по които биха могли да се приложат екзорбитантни норми, съмнителна е практическата полза от чл. 59.

Както вече бе посочено, привръзката според Луганската конвенция е съобразно местожителството. За разлика от други концепции, използвани в Конвенцията, тази привръзка е снабдена с тълкувателно право в самата конвенция, а именно — чл. 52, който декларира, че при определянето на местожителството на ответника съдът ще прилага закона на държавата, в която се твърди, че ответникът има местожителство.

По-различно е разрешението, възприето в чл. 52 в Брюкселската конвенция. Според този текст местожителството на лицето може да бъде също така определено от отечествения му закон, ако според този отечествен закон неговото местожителство е в зависимост от това на друго лице или е в зависимост от седалището му. Следователно се касае за една форма на „зависимо местожителство“. В последната версия на Брюкселската конвенция тази разпоредба беше заличена и сега двете конвенции са идентични.

Разпоредбите на чл. 52 от Луганската конвенция се допълват от чл. 53 и неговите правила, според които седалището на едно юридическо лице се смята за негово местожителство. Седалището на юридическото лице трябва да се определи според нормата на международно частно право на сезирания съд. Разпоредбите относно местожителството могат ясно да водят до различни резултати в зависимост от това в коя държава се твърди, че ответникът има местожителство. Съществуват различия относно концепцията за местожителство между държавите, възприели системата на

гражданското право, в които се смята, че местожителството е връзката на лицето с една по-малка териториална единица в рамките на държавата, и от друга страна — системата на общото право. Освен това съществуват различия и вътре в рамките на отделните системи. В системата на общото право местожителството (домицилият) „не се отнася до връзката на едно лице с дадено място, но се отнася до това дали лицето има връзка с една територия, която се покрива от определена правна система“ — пишат английските автори Ласок и Стоун.

Смята се, че юридическите лица имат местожителство (домицилий) в държавата, в която са регистрирани; ако няма изискване за регистриране — тогава в държавата, в която се намира управлението на юридическото лице или където юридическото лице извършва основно своята дейност.

Общото правило, че иск може да се предяви срещу ответник в съдилищата на държавата, в която ответникът има местожителство, се допълва от разпоредбата на чл. 3, който дава примери относно норми, които не се прилагат към лица, имащи местожителство в една договаряща държава, и чл. 4 — относно юрисдикцията по отношение на лица с местожителство в трета държава.

3. Тълкуване на Луганската конвенция

Както бе посочено, текстовете на Луганската конвенция са почти идентични с текстовете на Брюкселската конвенция. Очевидно е, че за да се гарантира доброто функциониране на така организираната система на единен международен граждански процес, тези текстове трябва да бъдат тълкувани еднакво. Съдът на Европейския съюз в Люксембург не би могъл да има компетентност да се произнася относно тълкуването на Луганската конвенция, в която членуват и държави, непредставени в Съда. Съдът има компетентност да се произнася и да тълкува Брюкселската конвенция.

Може да се приеме, че съдилищата на държавите-членки на Европейския съюз ще уважават тълкуването, дадено от Съда на ЕО не само по отношение на Брюкселската конвенция, но също и на Луганската конвенция. Съществува обаче риск държавите, нечленувачи в Европейския съюз, да не възприемат това тълкува-

не. В такъв случай как може да се гарантира, че двете конвенции ще бъдат тълкувани еднакво? Отговор на този въпрос дава Протокол № 2 към Луганската конвенция.

В преамбюла към Протокол № 2 се подчертава, че протоколът е подписан в пълно съгласие относно постановените решения от Съда на Европейската общност за тълкуване на Брюкселската конвенция до момента на подписване на Луганската конвенция (16 септември 1988 г.); че държавите-участнички в Луганската конвенция имат предвид това, че Съдът, по силата на Протокола към Брюкселската конвенция от 3 юни 1971 г., има право да дава тълкувателни решения по Брюкселската конвенция; държавите, участващи в Луганската конвенция, имат също така предвид, че преговорите, които са довели до сключването на Луганската конвенция, са се основавали на Брюкселската конвенция в светлината именно на тези тълкувателни решения на Съда и, като желаят да предотвратят различни тълкувания и да постигнат колкото е възможно по-еднообразно разбиране на разпоредбите на Конвенцията, която по същество възпроизвежда разпоредби на Брюкселската конвенция, са се договорили за следното:

Член 1: Съгласно този текст на Протокола съдилищата на всяка договаряща държава ще държат сметка (will pay due account/tenir dument compte) за всяко релевантно решение, постановено от съдилищата на друга договаряща държава и засягащо разпоредби на тази конвенция.

Член 2 изгражда една система на размяна на информация, отнасяща се до постановените решения на основание на Луганската конвенция, както и на решения, отнасящи се до Брюкселската конвенция. Тази система включва:

— изпращане на един централен орган — Секретарят (the Registrar) на Съда на Европейската общност, на всички решения, постановени от съдилищата (върховните съдебни органи в съответната страна), както и на решенията на Съда на Европейската общност, които са влезли в сила;

— класифициране от страна на централния орган и, доколкото е необходимо — публикуване и превод на тези решения;

— информация от страна на централния орган за релевантните документи на компетентните национални органи на всички подпи-

сали Луганската конвенция държави и на присъединилите се държави, както и на Комисията на Европейския съюз.

В изпълнение на това свое задължение централният орган — Секретарят на Съда, е изпратил през м. май 1993 г. на представителите на държавите-членки на Европейския съюз, както и на членовете на Постоянния комитет, (който е създаден в съответствие с чл. 3 от Протокол № 2 към Луганската конвенция,) писмо, придружено с документи относно съдебната практика на Съда на Европейската общност и на Върховните съдилища на отделните държави по приложението на Конвенцията.

Протокол № 2 създава един Постоянен комитет, в който са представени всички държави, участващи в Конвенцията. Член 4 от Протокола е посветен на функционирането на този Постоянен комитет: по искане на всяка от договарящите се държави той може да бъде свикван от швейцарското правителство — депозитар на Конвенцията. Цел на срещите на Постоянния комитет може да бъде обсъждането на функционирането на Конвенцията и по-специално — развитието на съдебната практика — така както е съобщена тя от централния орган, прилагането на чл. 57 от Конвенцията и др. п.

Според втората алинея на чл. 4 от Протокол № 2 към Луганската конвенция този комитет може да предложи ревизиране на Конвенцията и да направи препоръки за това.

Първите събирания на този комитет са проведени през юни 1994 г. и през септември 1995 г. (по-горе бе посочено съобщението относно кандидатурата на Полша, направено от Постоянния комитет).

Във връзка с паралелното действие на двете конвенции — Луганската и Брюкселската, са приети и две декларации, които придружават Луганската конвенция. За да се разбере смисълът на тези две декларации, трябва да се има предвид и Протокол № 3 към Луганската конвенция. Според този протокол, който е посветен на приложението на чл. 57 от Конвенцията, за целите на Луганската конвенция разпоредбите, отнасящи се до юрисдикцията и изпълнението на решение, които се съдържат в актове, приети от институции на Европейската общност, ще се третират по същия начин като конвенциите, посочени в чл. 57, ал. 1. Това е изключи-

телно важно решение, което свързва най-тясно Луганската конвенция с актовете на институциите на Европейската общност. Същевременно, като се държи сметка за интересите на държавите, които не са държави-членки на Европейския съюз, Протокол № 3 предвижда, че ако една договаряща държава сметне, че разпоредба, съдържаща се в акт на някоя от институциите на Европейския съюз, е в несъответствие с разпоредбите на Конвенцията, тя може да поиска изменение на Конвенцията.

Декларации. В първата декларация, която е подписана от представители на правителствата на държавите, подписали Луганската конвенция, които са членки на Европейската общност, се поема ангажимент тези държави да вземат всички необходими мерки да осигурят съобразяване с нормите на Луганската конвенция в случаи, когато се създават актове на Общността, визиращи от Протокол № 3. Във втората декларация, подписана от същите държави, се казва, че те смятат за уместно в случаите, когато Съдът на Европейската общност тълкува разпоредбите на Брюкселската конвенция, Съдът да държи сметка и за решенията, съдържащи се в съдебната практика по прилагане на Луганската конвенция.

---

¹ Bulletin EU 12-1997. 1.3.69. Joint ministerial meeting between the European Union and the associated countries – justice and home affairs held in Brussels on 5 December.

² „Тази конвенция се прилага при граждански и търговски дела, независимо от естеството на съда или правораздавателния орган. По-конкретно, тя не се прилага за дела, свързани с държавни приходи, митнически или административни въпроси. Тази конвенция не се прилага към:

1. гражданското състояние и дееспособността на физическите лица, имуществените права, произтичащи от брачни отношения, завешания и наследяване;
2. банкрут, производство, свързани с обявяването на дружества или на други юридически лица в несъстоятелност, съдебни и извънсъдебни конкурдати и аналогични производства;
3. социалното осигуряване;
4. арбитраж.“

ЛУГАНСКАТА КОНВЕНЦИЯ ЗА ЮРИСДИКЦИЯ И ИЗПЪЛНЕНИЕ НА
РЕШЕНИЯТА ПО ГРАЖДАНСКИ И ТЪРГОВСКИ ДЕЛА
(THE LUGANO CONVENTION ON JURISDICTION AND
ENFORCEMENT OF DECISIONS IN CIVIL AND COMMERCIAL
MATTERS)

Author(s): Tsvetana Kamenova

- **Keywords:** Lugano Convention on Jurisdiction and Enforcement of Decisions in Civil and Commercial Matters
- **Summary/Abstract:** This development concerns the problem of jurisdiction and the execution of decisions in civil and commercial matters, as an essential part of the functioning of the EU. A detailed framework of Lugano Convention, its goals, content and interpretation is presented. The question is raised about the need for Bulgaria to join the Lugano Convention, as well as the possibility of Bulgaria's parallel participation on the Lugano Convention and in the Hague Conventions on judicial cooperation.